

Nr 205.

Av herr **Lindhagen**, om *butiksbiträdens, kontorfolkets, den extra personalens i verken samt rikstelefonisternas levnadsförhållanden.*

Vi dväljas som sagt i civilisationens högsommar. Den utmärker sig genom hög teknik, medan samtidigt maktställena tävla att till sin fördel tämja våra lidelser samt intressekampen rasar otämd på djupen.

Någon rättvisa finnes således ännu icke trots många bemödanden. Individnen får reda sig så gott han kan. Håller han sig uppe är det bra, sjunker han, frågar ingen efter det. Att kämpa sig fram är visserligen en god skola, den skapar kraft, skänker kunskaper och duglighet. Men där möjligheter för individen saknas, måste sådana med kraft tillhandahållas. Detta är något annat än tillfällig välgörenhet på en slump här och där.

Det är verkligen behövtigt begynna med påminnelsen därom, att alla »platser» på olika arbetsområden icke äro till för sig själva allenast. De äro också till för individernas försörjning. Man måste till och med säga, att platserna mera äro till för individerna än tvärt om. Rätten till arbete och försörjningsmöjligheter är uppenbarligen ett fundamentalt krav för en samhällsordning, som ej vill vara byggd på oordning.

Nu under civilisationens högsommar befinna vi oss ännu i hänsynslöshetens högkonjunktur. Alla maktställnen anse sig utan att blinka fullt berättigade att skilja underordnade och beroende från sina torftiga livsuppehållen utan att fråga efter vart de taga vägen. Det ser nästan ut, som om i tider av arbetslöshet och brist på försörjningstillfällen hänsynslösheten vore störst.

Under ett sådant system förbättras sannerligen icke heller individerna. De bli okunniga, anspråksfulla och likgiltiga. Detta tages till förevändning för avskedandet, vilket är begripligt och ofta nödvändigt. Men man bör besinna, att missförhållandet är till stor del en frukt av systemet och således borde väcka tankar om det senares förändring. Oftast ske dock avskedanden eller beviljas mindervärdiga villkor under åberopande av grymma konjunkturer. I andra fall saknas helt enkelt den goda viljan.

Till detta kommer en ny företeelse. Man trodde förr, att de tekniska uppfinningarna skulle öka arbetstillfällena. Men nu komma de så störtsovis, att de minska utkomstmöjligheterna mångenstädes.

Mot denna ordning reser sig folket genom sammanslutningar yrkesvis, med huvudsaklig uppgift att vinna högre lön eller större vinst. Allt större härskaror stå nu emot varandra, men de skapa också större möjligheter till samförstånd.

Trots dessa stapplande bemödanden finnas missgynnade yrkeskårer, som blivit efter även med sina mest befogade krav. Detta ligger ofta i yrkets natur. Särskilda svårigheter för en verksam sammanslutning utgör ett annat hinder.

En sådan kår är *butiksbiträden*.

Från butiksbiträden ha tillställts mig följande säkerligen ganska befogade frågor:

»Är det verkligen så, att vi butiksbiträden stå mera rättslösa, mera utlämnade åt godtycke och brutalitet än andra samhällsklasser t. ex. industriarbetare, sjömän o. a.? Dessa få ej användas i arbete mer än 8 timmar pr dygn, och arbetslokalerna skola vara ljusa och luftiga, arbetstiden skall ju vara avdelad med raster för måltider och de få inte sitta och äta i arbetslokalen.

Men hur är det för oss? De flesta av oss få arbeta minst 9 timmar med kunderna, och före och efter expeditionstid få vi i timtal arbeta med i ordningställande av varor och lokaler. Tusentals butiksbiträden i Stockholm få arbeta mellan 10 och 12 timmar om dagen och det utan att få lämna butiken en enda minut. I bästa fall få vi då och då söka passa på att äta en medhavd smörgås. Men ibland hinnes inte ens det. De flesta butiker äro mörka och utan ventilation. Det elektriska ljuset får ofta brinna hela dagen och förstör ögonen.

Nu före jul få vi arbeta 12 till 14 timmar utan att lämna butikerna, ingen tid ges till en bit mat, aldrig få vi sitta ett ögonblick.

Är det verkligen så, att butikägarna ha rätt att behandla sina biträden så? Finnas inga lagbestämmelser om arbetstid i butiker och om sundhetsförhållandena i butiker? Vad är då meningen att lagstifta för en del yrken, men ej för andra? Och om det finns någon lag som skyddar oss varför tillses ej, att den efterlevs?

Vore ej skäl att litet undersöka vilket slavarbete, som förekommer i de flesta butiker och hur osunt där oftast är?

Att lönerna i allmänhet äro mycket små, är en annan sak, därom kan väl ingen lagstifta, ehuru besynnerligare lagar finnas nog. Men vi kunna tala om, att butiksbiträden äro mycket sämre avlönade än fabriksflickor, trots de få arbeta 50 % mer timmar än dessa. Vi ha mindre pr timme än en skurmadam, 80 à 150 kr. pr månad för nära 300 timmars arbete, det är svältlön.»

Det förhåller sig tyvärr säkerligen såsom ovan angivits. Det värsta är de dåliga löneförhållandena mångenstädes, vilket bl. a. tvingar till prostitution. Förhållandena äro givetvis olika. De större och mera välsituerade affärerna kunna bjuda bättre villkor. Bakom de dåliga villkoren står ofta den lilla butikägarens kamp emot de stora varuhusen och andra tidsförhållanden. Alla äro offer för konjunkturen. Man kan inte tvinga någon att göra det omöjliga, och gör man det så kanske en del butiksbiträden förlorar allt arbete.

Emellertid påminnelser få aldrig saknas, och vad som kan åtgöras även för de mest försummade måste ske.

En annan förbisedd yrkesklass är *kontorsfolket*. Dessa ha det jämväl särdeles bedröfligt, och litet göres för dem av statsmakten. Ingen handräckning finnes för dem, om de bli arbetslösa. De få varken arbetslöshetsunderstöd eller nödhjälpsarbete. En arbetslös kontorsman, som efter 10 års anställning mistat sin plats därför att firman upphört, frågade i en tidning: »Hur ha vi det med pensionen, semestern och lönefrågan? Ligga icke dessa för oss viktiga frågor i en mäktig chefs hand? De äro rättare sagt beroende på hans godtycke, de äro mången gång beroende helt enkelt på hans sympatier eller antipatier. Efter 10 à 15 års träget och klanderfritt arbete i en firmas tjänst kunna vi helt enkelt kastas ut på gatan, därpå finnas otaliga exempel.»

Staten och kommunerna förfara med samma hänsynslöshet mot särskilt *den extra personalen i verken*, trots att de äga tillfälle till större mänsklighet än vad konjunkturerna tillåta mången arbetsgivare. Den bekanta Geddesyxan är ett sådan avskyvärt redskap för ödeläggande av existenser, som verket lockat till sig och länge begagnat under förespeglingar om utkomst inom verket. Även de av naturen mest humant lagda överordnade låta knappast förmärka någon misstämning över ett sådant förfarande. Vi leva ju i teknikens guldålder.

Ett bortglömt lidande är bl. a. *telefonisternas utmönstring* genom en ny teknisk uppfinning, automattelefonen. Det är en ekonomisk spekulation att man lägger i stället gratis på allmänheten besväret att själv få manövrera in sina telefonsamtal till bestämmelseorterna. Var den levande arbetskraften, som i följd av denna »stora uppfinning» kastas bort, sedan skall taga vägen, det väcker föga bekymmer hos oss, som sitta på våra säkra platser. En tillkastad samvetspenning för tillfället är icke någon ersättning för ett förlorat livsupphålle.

För övrigt bör offentligheten få veta i vad mån, såsom det påstås, telefonisttjänstgöringen är så utslitande, att den ej kan innehavas under någon längre tid. För en sådan förbrukning av mänsklig arbetskraft bör erhållas full gottgörelse och omkostnaden debiteras den uppfinning, som förorsakat den. Men förmodligen anses detta vara ekonomiskt omöjligt.

I detta sammanhang bör också framföras, att telefonautomater i och för sig äro ett hos allmänheten omtvistat framsteg. För min del skulle jag vilja göra den frågan, om icke det omänskliga tjutandet och pipandet kan i längden skada mångens hörselorgan. Detta är förmodligen ej undersökt.

Det må vördsamt undanbedjas, att förenämnda frågor »utredas» genom statistiska bearbetningar under en generation. Känd sak är så god som vittnad, och medan gräset växer, dör kon.

På grund av vad sålunda anförts hemställes,

att riksdagen — till mildrande av livets hänsynslösheter även mot nedannämnda yrkesgrupper — ville begära, att Kungl. Maj: t måtte:

- 1) vidtaga åtgärder, såvitt möjligt, för förbättrande av butiksbiträdens levnadsförhållanden;
- 2) vidtaga åtgärder, såvitt möjligt, för förbättrande av kontorsfolkets levnadsförhållanden;
- 3) förskona ämbetsverkens extra personal från brutal framfärd av Geddesyxan;
- 4) tillse, att allmänhetens betungande med gratisinställning av sina telefonsamtal enligt det i och för sig omtvistliga automatsystemet varder inställt åtminstone till dess de telefonister, som därigenom bliva brödlösa, först tillförsäkrats tillräcklig utkomst på annat sätt, ävensom i övrigt överväga förbättringar i telefonisternas levnadsförhållanden.

Stockholm den 30 januari 1929.

Carl Lindhagen.